

15. Disponentbostaden - Östra Esplanaden 6. Disponent bostaden beboddes av direktören Anders Östlind, Östlind och Almqvist orgel- och pianotillverkning. Anders Östlind startade orgeltillverkning 1888 i Arvika och något senare blev Anton Almqvist delägare i firman som fick namnet Östlind och Almqvist. Från den väl tilltagna bostaden och dess balkong kunde han blicka ut över sin orgel- och pianofabrik som då var den största i Norden. Paret Östlind flyttade till Stockholm 1912 efter att Anders avgått som VD.

16. Kv Orgeln - Orgelfabriken. Orgelfabriken utgjorde tillsammans med tobaksmonopolet och Arvikaverken den ekonomiska ryggraden som köpingen Arvika kom att växa kring. Den allra största delen av bebyggelsen i kvarteret orgeln är uppfört under orgelfabrikens tid och består av flera olika sammanhängande byggnadskroppar. Bebyggelsen är uppförd från 1890-tal fram till ca 1970-tal. Kvarterets södra fasad mot Östra Esplanaden är den äldsta.

17. Kv Fabriken - Östra Esplanaden 13-15. Längs Östra Esplanaden står tre gula bostadshus i trä. De två översta kom till kring sekelskiftet 1900 och det tredje under tidigt 1980-tal. Formgivaren av den senare byggnaden har lånat vissa stilelement från de båda tidigare, eller är det kanske bara tillfälligheter? Vilka likheter kan du se?

18. Kv Vakten - Palladium. När filmvisning introducerades vid 1800-talets slut var det en kringresande företeelse och det fanns inga specifika byggnader för ändamålet. I början av 1900-talet byggdes de första biograferna med teatern som förebild. Biografen Palladium är uppförd mellan 1924-25 av arkitekten Wilhelm Eick i nyklassicistisk stil. Arkitekturmuseet i Stockholm har uttryckt att Palladium är en närmast unik byggnad av sitt slag i Sverige.

19. Kv Arken - Folkets hus. Företeelsen Folket hus uppstod ur arbetarrörelsens behov av möteslokaler i och med det ökade fackliga och politiska engagemanget i slutet av 1800-talet. Arbetarrörelsen hade på många ställen förvisats från tillgängliga lokaler och till och med förbjudits av markägare att hålla möten i det fria. Föreningslokalerna fungerade som en ideologisk smedja men för att finansiera driften av lokalerna förekom ofta dans, filmvisningar, teater och studieverksamhet. Arvikas Folkets hus ritades 1967 Werner Gjerming. I byggnaden frångår Gjerming den funktionalistiska stil han tidigare tillämpat och går mot en mer modernistisk stil som var tidstypisk för 1960-talets offentliga byggnader.

20. Stadsparken. Under 1800-talets senare hälft blev grönska och rekreation på modet i Sveriges städer. Främst för societeten, som inte behövde arbeta på samma vis som den övriga befolkningen, var parkerna en utmärkt miljö att både strosa och socialisera. Parken anlades på den yta som skapats då Arvikautställningen 1911 anordnades. Utställningens syfte var att uppmärksamma Arvikas 100-årsjubileum som köping genom att visa upp hantverk, slöjd, lantbruk, konst och industriföremål. På området planterades sedan träd, buskar och rabatter och fågeldammen i parkens östra ände anlades. Tivoliviken med fontänen var i äldre tider småbåtshamn som fick ett skyddat läge då banvallen i dess södra ände anlades under 1860-talet. I över 100 år har parken behållit de övergripande dragen från tillkomsttiden och kan därigenom berätta om hur den skapades.

21. Stadshuset. Stadens äldre stadshus stod färdigt 1904 och inrymde förutom den kommunala administrationen även brandstation och polisstation. Stadshuset placerades strategiskt vid stadens infartsväg från öst och gavs en monumentalt och påkostad formgivning med stora spetsbågiga fönster i bottenplan, klocka och torn. Under tidigt 1980-tal uppfördes det nya stadshuset som sammanfogades med det ursprungliga. Lagg märke till hur arkitekterna tagit inspiration i former och material från det tidigare stadshuset till den nya delen.

22. Hamnområdet. Arvika har Sveriges innersta hamn, och via Glafs fjorden och Vänern når man världens alla sju hav. Ett antal magasinsbyggnader finns bevarade, vilka kronologiskt kan berätta om hur hamnen har utvecklats. I hamnområdets västra del står ett magasin från tidigt 1800-tal (A) och som därmed tillhör Arvikas äldsta byggnader. Magasinet står ett par hundra meter från vattnet, men när det uppfördes stod det vid den dåvarande strandlinjen, ett bevis på de omfattande utfyllnadsarbeten som skett av området. I östra delen står fyra magasin från 1850-talet, två timrade och två klädda med panel. I de östligaste magasinens direkta närhet står restaurangen Olssons Brygga som ritats av Cullberg Arkitektkontor. Arkitekturen knyter an till de närliggande magasinens former och förstärker intrycket av ett brokigt och myllrande hamnområde. I området står även en godscentral i tegel uppförd i funktionalistisk stil, ritad 1949.

~

Vill du se mer? Fortsätt gärna promenaden österut genom stadsparken och ta en titt på Arvikas tingshus och villorna dess närhet och Sägudden, stadens friluftsmuseum med många vackra landsbygdsbyggnader.

Informationen i foldern är hämtad ur Arvika kommuns kulturmiljöprogram och inventering av enskilda objekt, samt ur kommunens informationsbroschyrer om hamnen, stadsparken, järnvägarna och torget som finns att hämta gratis på turistbyrå och biblioteket. Fler källor:

Arvika i gamla vykort - Leif Höök 1995, Förr i tiden förlag.
Arvikapärlor – Ylmeri Mörnsten
Den moderna staden tar form. Arkitektur och debatt 1910-1935. Eva Eriksson, Ordfront förlag 2001.
Den moderna stadens födelse. Svensk arkitektur 1890-1920 - Eva Eriksson, Ordfront förlag 1990.
Hus i Arvika – Jessica Stuart-Beck & Jan Sandström
Om Arvika – Reidar Nordenberg, Arvika kommun

Svar: Byggnaden är en gymnastiksal för skolans elever.

Text, bild och layout - Emily Lindberg & Erik Weimann 2013.
Bild nr.11 Susanna Björklöf
Reviderad 2015 – Adrian Welander

Följ Visit Arvika på Facebook!
#visitarvika

Arvika Turistbyrå
Storgatan 22
S-671 31 Arvika

Telefon: +46-(0)570-817 90
Fax: +46-(0)570-817 20
E-post: turist@arvika.se
www.visitarvika.se

1. Kv Pilen - Konsthallen. Byggnaden uppfördes som banklokal 1903 men blev redan på trettioalet lokal för det allmännyttiga kafébolaget som bedrev ölutskänkning. Vinsten från verksamheten skulle gå till stadens skol- och folktandvård. Sedan 70-talet fungerar den som stadens konsthall och de stora fönstren ger ett effektivt ljusinsläpp för ändamålet.

2. Kv Läkaren - Tornhuset. Det palatsliknande huset har ofta kallats för Arvikas vackraste. När det uppfördes vid sekelskiftet 1900 var det en av stadens mest monumentala byggnader med sina fyra våningar och karaktäristiska lökknopar.

3. Järnvägsstationen. Stationshuset ritades av SJ:s chefsarkitekt Adolf Wilhelm Edelsvärd och placerades utanför rutnätsplanen på stadens mest monumentala plats. Enligt Edelsvärds idealstadsplan för stationssamhället ska stationshuset och kyrkan stå mitt emot varandra som stadens två viktigaste poler. När Nordvästra stambanan mellan Stockholm och Kristiania (Oslo) färdigställdes 1871, skedde invigningen vid Arvika station. Vid anläggandet av stationen fanns ingen kyrka i den centrala staden, utan det skulle dröja till 1911 innan Trefaldighetskyrkan invigdes och Edelsvärds ideal kunde anses uppfylla. En skröna om stationshusets tillkomst är att ritningarna förväxlades med de till Karlstads stationshus, därför blev Arvikas stationshus så mycket pampigare.

4. Torget. Torgets placering och utbredning härstammar från 1818 års rutnätsplan. Den ursprungliga användningen som handelsplats lever kvar genom marknadsdagar året om. Torgets sociala funktion ska inte underskattas. I äldre tider var det kanske ännu viktigare som mötesplats än idag, då vi ofta socialiserar med andra på café eller restaurang. Kring sekelskiftet 1900 och årtiondena därefter uppfördes officiella byggnader, bankhus och större bostadsfastigheter kring torget. Byggnaderna var representativa för tidens stenhusarkitektur med fler våningar, putsade detaljrika fasader och tornprydda tak. 1971 kom Liss Erikssons skulptur Fågelmannen på plats i norra delen av torget.

5. Wermlandsbanken. Bankbyggandets gyllene epok inleddes under 1890-talet. På 30 år kom 150 bankhus att byggas i de svenska städerna. Bankerna valde de bästa lägena och placerade sig vid huvudgator och torg. För att manifesteras sin status uppfördes byggnaderna med mäktiga fasader i tidstypiska stilar såsom nationalromantik, barock och jugend. Wermlandsbanken är från 1907 och följer tidens ideal med sin placering i hörnet av Torggatan. Arkitekturstilen är jugend vilket bl.a. uttrycks i de böljande formerna och fönstertypen med mittpost och spröjs i övre delen.

6. EPA-huset. Under 1960- och 70-talen löpte en våg av rivningar genom stadskärnorna i nästan samtliga svenska städer. Målet var att komma bort från trånga kårar i trä och sten. De nya handelshusen som ersatte den äldre bebyggelsen skulle med ett brett utbud samla kunderna under ett tak, så att de inte skulle behöva besöka flera butiker, och konkurrenter, under sin shoppingtur. I byggnaden fanns parkeringshus, restaurang med bar och livsmedels- och modebutiker. Arkitekturen är ofta monumental och många byggnader, såsom EPA i Arvika, är uppförda i en stil som kallas brutalism. Efter endast 40-50 år är dessa byggnader nu ofta bespottade i samma utsträckning som den äldre bebyggelsen de en gång ersatte. Många ges nya fasader, eller rivs och ersätts av bostäder då handeln flyttat utanför centrum. Få anser dem vara vackra eller värda att bevara, men det kan vara värt att tänka efter så att vi inte gör om samma misstag som vid de tidigare saneringarna. Sitt utseende till trots representerar de och kan berätta om en epok i svenskt stadsbyggande som saknar motstycke. Och handen på hjärtat, är det inte en ganska fräck byggnad?

7. Kv Furan - Köpmangatan 3. Arvika, som de första tio åren kallades Oscarsstad efter Karl XIV Johans son, växte långsamt efter etableringen 1811. Den industriella revolutionen kring 1800-talets mitt bidrog till viss arbetskraftsinflyttning men runt 1860-talet var många tomter ännu obebyggda och därför erbjöds tomtmark gratis till den som ville flytta till staden. Tack vare denna åtgärd var Arvikas samtliga tomter bebyggda år 1899. Det var vanligt att landsortsboende monterade ner sina timrade stugor och flyttade in till staden där de sedan återmonterades. Många av de inflyttade husen var äldre, en del från 1700-talet, vilket gör att de återstående exemplaren troligen tillhör Arvikas äldsta byggnader. Inne på gårdsplanen placerades långor med dass, stallar och förråd. Kika in på gården för en bild av hur det kunde se ut.

8. Kv Badhuset - Musikskolan. Innan det fanns indraget vatten i hus och lägenheter var badhus vanligt förekommande i städerna. Arvikas badhus uppfördes 1924 för att fungera som kombinerat varmbadhus och bibliotek. Byggnaden ritades av K.J.A. Albin som hade specialiserat sig på att rita badhus. Sedan 1980-talet inrymmer den musikskola. Byggnaden är i nyklassicistisk stil vilket uttrycks genom den putsade fasaden med tidstypisk färgsättning, de putsade pilastrarna och de spröjsade fönstren.

9. Kv Bocken. Under 1960-talet sågs bilen som framtidens färdmedel. Detta avspeglade sig i stadsplaneringen och gav upphov till att planeringen anpassades efter bilismen. Kv Bocken från 1962 som ritades av Havstad, Hollström och Lindell speglar tydligt tidens idéer genom att affärshuset kombinerar handel i gatuplan med parkering på taket.

10. Kv Tigern - Magasinsgatan 4. Under 1930-talet fick den funktionalistiska stilen sitt genombrott i Sverige. Tanken var att skapa bättre levnadsvillkor för människor genom att byggnader och föremål skulle ha tydliga funktioner. Därmed behövde inte byggnader utsmyckas, och den ornamentik som präglar de tidigare arkitekturstilarna ansågs vara onödigt, falsk och sentimental. Istället för att blicka tillbaka på historisk arkitektur kunde maskiner och båtar fungera som förebilder eftersom de utformades ändamålsenligt och utan utsmyckning. Byggnaden i kvarteret Tigern är ett tydligt exempel på den funktionalistiska stilen. Byggnaden, ritad av Werner Gjerming som var stadsarkitekt i Arvika uppfördes etappvis, 1938 och 1941.

11. Metodistkyrkan. Frikyrkorörelsens intåg i det svenska samhället var ett uttryck för demokratiska rättigheter som saknade motstycke vid tiden. Arvika metodistförsamling bildades 1906 och deras kyrka stod klar två år senare. Den är uppförd i trä och klädd med faskantade träplattor som imiterar sten. Tornet har fyra gavelspetsar och de fem spirorna har i folkmun givits upphov till namnet *Atletkyrkan*, eftersom de ser ut som korslagda hantlar. Idag har församlingen upphört och kyrkan fungerar som bostad.

12. Trefaldighetskyrkan. Mot 1800-talets slut växte stadens befolkning i rask takt. Mikaeli kyrkan sydväst om samhället behövde kompletteras med en central kyrka och uppdraget gick till arkitekten Ivar Tengbom. Trefaldighetskyrkan invigdes 1911, samma år som staden firade 100 år som köping. Utformningen representerar nationalromantiken som växte fram under 1900-talets första år som en reaktion på de nystilar som präglat arkitekturen i landet under 1800-talet. Man ville värna om och lyfta fram det svenska i arkitekturen och inspiration hämtades från bland annat vasatidens borgar och traditionell landsbygdsarkitektur. Kyrkan är efter idealen uppförd i material från trakten, såsom glas och skiffer från Glava, gnejs från Dottevik och virke från lokala de skogarna.

13. Kv Rektorn - Solbergagymnasiet. Stadens skolväsende har utvecklats i takt med att invånarantalet har ökat. Solbergagymnasiet (A) invigdes 1936 och har påbyggts i flera etapper under 1930-, 50-, och 80-talen. I det vackra kopparplåtsklädda tornet fanns tidigare ett teleskop för att kika på stjärnorna. Byggnaden (B) med de två ingångarna i södra kortsidan är mycket speciell och kallas av arvikaborna för katedralen. Någon katedral är det dock inte tal om, men kan du gissa vad det är? (Svar längst bak i foldern.)

14. Östra Esplanaden. I slutet av 1800-talet utvidgades Arvikas stadsplan, i samband med detta tillkom Östra Esplanaden. Vid denna tid var det vanligt med bränder i Sveriges städer och framförallt i de med mycket träbebyggelse. För att komma tillrätta med problemet upprättades 1874 års byggnadsstadga som rekommenderade breda esplanader med planteringar i mitten som fungerade som brandgator. Östra Esplanaden är ett konkret exempel på tillämpning av byggnadsstadgan som också ger ett vackert grönråk.

Börja vandringen från turistbyrån vid den gröna punkten och följ den blå slingan. Varje objekt är rödmarkerat och har en siffra som leder till kompletterande bild och text.

Trevlig promenad!